

Astata minor KOHL, Sphecidae.

Elokuussa 1951 löysin Vanajasta useita Astata minorin KOHL pesiä. Erään pesän kaivoin esiin ja siitä sain 5 toukkaa, jotka - kahta tappamaani lukuunottamatta - kasvatin aikuisiksi.

GRANDI (1926) on kuvannut piirrosten avulla nuoren toukan. Täysikasvuinen t o u k k a on nyt kuvattavaa jälkitoukkaa ja esikoteloä kookkaampi; sen iho läpikuultavan valkoinen, limainen ja kiiltävä. Toukalla on päätä lukuunottamatta 13 jaoketta, 1.-12. jaokkeissa neljä riviä pyöreitä, heikosti kuperia kyhmyjä. Huokosia on 10 paria 2.-11. jaokkeiden etureunassa, kylkikyhmien yläreunan korkeudella. Ihon läpi kuultavat tumma suoliston sisällys ja valkoiset "munuaissolut". Toukka ulostaa suolistonsa tyhjäksi kehityessään jälkitoukka-asteelle ja kehrää senjälkeen kotelokopan, jonka pinnalla on kerros karkeata ruskeata rihmaa ja sen alla sileä ja tiivis valkoinen sisäseinämä.

J ä l k i t o u k k a (Kuva 1, A) on vahvasti käyristynyt ja pää niin syvään rintaa vasten painettu, ettei suuosia voi lainkaan nähdä (BISCHOFF, 1927, on huomauttanut tästä ominaisuudesta). Jälkitoukka on talvihorroksen aikana liikkumaton eikä siihen näytä kosketus tai valo vaikuttavan. Kylkikyhmyt ja viistot ~~selä~~kyhmyt ovat jaokkeiden lyhentymisen tähden soikeita; selässä keskiuurre. Iho on tiheään ryppyinen ja sentähden himmeä, kyhmyt sileämmät ja kiiltävämmät. Jälkitoukka on kellertävänvalkoinen, huokoset vaaleanruskeat. Jälkitoukan pää (K. 2, A ja B) on korkeuttaan leveämpi, kallossa yksitellen mikroskooppisia karvoja; pääläella heikko keskisauma, otsassa kaksi soikeata loivaa kuoppaa sekä suukilven yläkulmista ylös suuntautuvat vaot. Antenna pieni, keilamainen. Suukilpi korkeuttaan leveämpi, sen alareuna kaareva. Ylähuuli edestä katsoen korkeuttaan leveämpi, sen reunat jonkinverran sisäänpäin taipuneet. Yläleuat (K. 2, C ja D) erittäin vahvat,

kolmihampaiset, leukojen kärki~~ä~~ puolisko ja kaikki hampaat tummanruskeat. Kärkihammas sisältä kourumainen, kahden sisemmän hampaan sisäsivulla vahva harju. Alaleuat kapeat, niiden kärjessä vain yksi ulospäin näkyvä sensilla. Alahuuli puolisuunnikkaan muotoinen, sen kärjessä kitiinilevy ja siinä kaksi vinoasentoista liistaa (?sensilloineen). Alahuuli ja alaleuat vaalean kellanruskeat. Nämä sensilla-suuosat ovat varmaan litistyneet eivätkä siis enää täysin samamuotoiset kuin täysikasvuisella toukalla. Jälkitoukka talvehtii.

E s i k o t e l o (K. 1, B ja C) on ojentunut tai vain heikosti taipunut, takaruumis vähän kuroutunut ja pää kokonaan esillä. Esi-kotelo pyörittää sitä häiritäessä takaruumistaan hitaasti ympäri.

K o t e l o (K. 3), q: Päälaella matala keskiharju sekä kaksi pientä nystyrää verkkosilmien takareunan kohdalla. Leukojen ulkosivulla, lähellä kärkeä pyöreät kuperat kyhmyt. Tuntosarven jaokkeiden kärjessä ulkosivulla (Siis kotelokopan seinää vastaan) poikkipoimut. Keskiruumiin selkä sileä ja kiiltävä, sen keskellä kaksi keskiuurren erottamaa loivaa harjua. Etu- ja keskisäärissä on yksi rivi, takasäärissä kolme riviä okia. Takaruumiin 2.-6. selkakilvissä takareunan edessä okarivi, joka 4.-6. jaokkeissa on keskeltä katkenut. Myrkkypistin on osaksi näkyvissä. Kotelo on kellertävän valkoinen; verkko- ja pistesilmät aluksi vaaleat, mutta värjäytyvät vähitellen ruskeiksi ja lopulta mustiksi. Kotelo pyörittää takaruumistaan sitä häiritäessä.

Artata minor Kohl

Artata minor Kohl tunnettiin alueeltamme aikoinaan vain Karjalan kammakolta, josta sitä muuten harvinaisena kerättiin erikoisesti Metsäpiirien hiekkamailta. ^{Vuonna 1949} ~~Se on löydetty paljon laajemmalla alueella:~~ V. Särkikala (R. Elfring), EH Vanaja, Hattula (Valkeila), ES Taipalsaari (Valkeila), LK Parikkala (W. Hellen).

Kun v. 1949 löysin Artata minorin (299) Vanajan Hattulamalanhaajulta, oli se vielä sendellä harvinaisen. Seuraavana kesänä en ~~seurustellut kukaan~~ tavannut sitä lainkaan, mutta 1951 laji esiintyi jo runsaampana. Kesällä 1952 oli laji paljon runsaahkeisempi kuin seudun toiset ~~Artata~~ Artata-lajit (A. boops Schrank. ja A. pinguis Dhlb.) yhteenä. Vanajan pitarissa se arasti jo usealla eri paikassa, mutta Hattulasta en onnistunut sitä löytämään. Totesin myös, että ♂ näyttäi olevan hyvin harvinaisen, vain 2 kpl. onnistui tallentamaan ja ne olivat ainoat, jotka yleensä näin. Kun v. 1953 lajin lentoaika jälleen alkoi, havaittiin sen esiintyvän runsaana myös Hattulassa, josta sitä aikaisemmin en ollut tavannut.

yllättävältä näytti se, että nyt oli valtaosa yksilöistä ♂:ta.
Sennijaan ♀ oli nyt ruhteellisen harvinaisen paljon vähä-
lukuinen kuin edellisellä kesänä, huolimatta siitä, että
elukka nyt tavattiin usealla uudella paikalla entisten lisäksi.

Vuosina 1951 ja 1952 olimme useita kertoja todennut
että laji meillä kerää Sciurus hactuosus Mull.-R. -ludetta,
joka ~~on Orobora glabra~~ ^{lienee} Etelä-Suomessa yleinen.
Astata ^{minim} ~~terviamin~~ ja yleistyminen ei siis ^{voimpe} ~~olla~~
saaliseläimen esiintymisestä riippuvainen, vaan johtuu
muista syistä. Joka tapauksessa sen esiintymistä koske-
vat tiedot osoittavat mielestäni, että laji on Suomessa
viime vuosina esiintynyt ehkä runsaampana ja nimeä-
maan Hämeenlinnan seudulla ^{esiintymisen} ~~seurauksena~~ ^{on} ~~muut~~ petopis-
tiäisiin verrattuna ollut aivan poikkeuksellinen. Mielenkiin-
toinen seikka on myös, että kesän ja syksyn 1952 runsaat
sateet eivät näyttäneet haitanneen lajin lisääntymistä, vaikka
useimpia muita petopistiäisiä kohtasi miltei täydellinen
jäärikato.

~~derhinaus~~ Die Außenseite des Kokons ist rau und braun, die Innenwand glatt und glänzend, weiss.

Die Conympha (Abb. 1 A): Die Conympha ist deutlich gebogen; ihren Kopf hat sie so tief gegen die Brust gekrümmt, dass man ihre Mundteile nicht sehen kann. (BISCHOFF, 1927, hat über diese Eigentümlichkeit bemerkt). Während der Winterschlaf ist die Conympha ganz regungslos, ~~fast wie gestorben~~ und ~~regt sich~~ weist keine Einwirkungen durch Anrühren oder Licht auf.

Die Seitenbeulen und schiefe Rückenbeulen sind oval wegen der Verkürzung der Segmente; Rücken mit einer dunkelgelben Mittelfurche. Die Haut ist dicht gerunzelt und dadurch matt; Die Beulen glatter und glänzender. Die Conympha ist gelblichweiss mit hellbraunen Stigmen. Ihr Kopf (Abb. 2 A und B) ist breiter als hoch; Die Schädelkapsel mit abtastenden mikroskopischen Haaren; Die Scheitel mit einem schwachen Mittelraum; Die Stirn mit zwei ^{in der Mitte} ovalen vertieften Gruben und Furchen an der Oberseite des Clypeus. Antenna klein, kegelförmig. Clypeus breiter als hoch mit gebogener Endkante.

Labrum von vorn gesehen breiter als hoch, seine Ränder etwas nach innen gebogen. Mandibel (Abb. 2 C, D) sehr stark, dreizählig; Endhälfte und alle Zähne dunkelbraun; ~~der~~ der äußerste Zahn ist ausgehöhlt, ~~mit~~ andere ~~mit~~ mit starkem Kiel auf der Innenseite. Maxilla nochmal nur mit einem von aussen nichtbaren ~~Palpula~~ ^{Palpus}. Labium trapezförmig, an der Spitze mit einer braunen Chitinplatte, die zwei schräg liegende ~~Kiele~~ ^{weiche} (? mit Sensillen) ~~hat~~ besitzt. Labium und Maxillen sind hell gelbbraun. Diese ^{weiche} Sensilla-Mundteile sind sicherlich abgeplattet und nicht gleichförmig mit ^{den Mundteilen} ~~der~~ erwachsenen Larve. Die Conynpha überwintert.

Die Pronympha (Abb. 1 B und C) ~~Die Pronympha~~ ist gerade oder nur leicht gekümmert; Hinterleib wenig geschnürt und Kopf ganz vorhanden. Wenn die Pronympha gestört wird, ~~zieht~~ ^{zieht} sie langsam ihr ~~Hinterleib~~ ^{Hinterleib}.

Die Puppe (Abb. 3) ♀: Scheitel mit einer niedrigen Mittelleiste und mit zwei kleinen Wärtchen in gleicher Höhe mit dem Endrand der Ochsenaugen. Auf der Aussenreite des Mandibels, ~~unweit~~ ^{unweit} der Spitze, eine erhabene Beule. Fühlerglieder aussen (also gegen die Innenwand des Kokons) mit Querröhrchen an der Spitze.

Thoraxrücken glatt und glänzend mit zwei durch ~~Mittelfurche~~ Mittelfurche getrennten
seichten ~~Quer~~ Längswulsten. Vorder- und Mittelschienen mit einer ^{Reihe} ~~Reihe~~ Hinter-
schienen mit drei Reihen ~~Dörnchen~~ Dörnchen; ^{Schienen und Tarsenglieder mit Endformen.} 2.-6. Abdomen tergit vor der
Endrand mit einer Dörnchenreihe, die auf den 4.-6. Tergiten in der Mitte
unterbrochen sind. Stachelscheide zum Teil vorhanden.

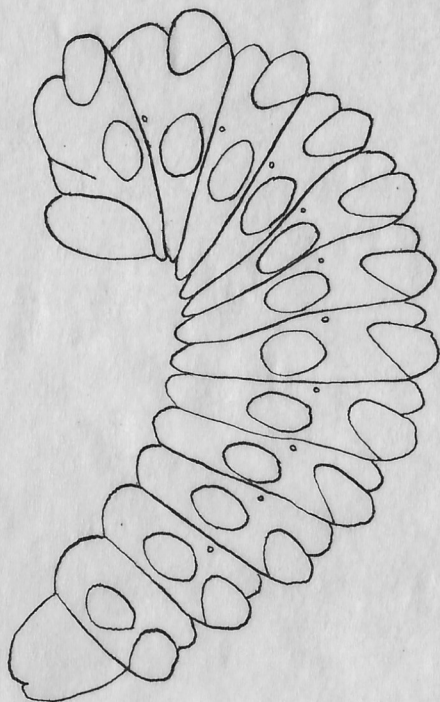
Die Puppe ist gelblichweiß; ihre Netz- und Nebenaugen anfangs
hell, werden aber nach und nach braun und schließlich schwarz
gefärbt. Die Puppe dreht ihren Hinterleib, wenn sie gestört wird.

Abb. 1. Astata minor KOHL. A. Eonympha von der Seite, B. Pronympha von oben, C. ders. von der Seite.

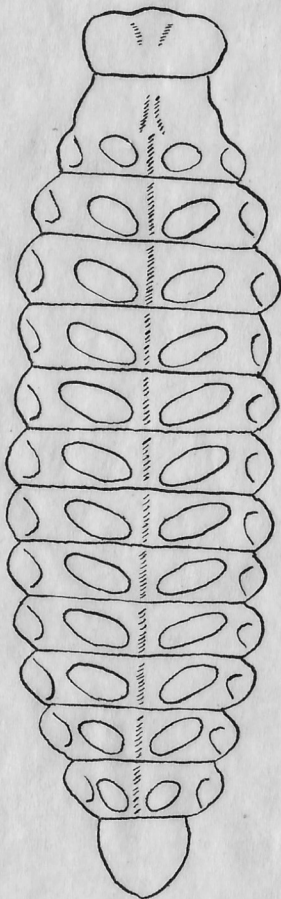
Abb. 2. Astata minor KOHL. A. Kopf der Pronympha von vorn, B. ders. von unten, C. ders. der linke Mandibel von der Aussenseite, D. ders. schräg von innen ; a= antenna, cl = clypeus, lbr = labrum, m = mandibel, mx = maxilla, l = labium.

Abb. 3. Astata minor KOHL. A. Puppe (♀) von oben, B. ders. von unten, C. ders. Kopf von vorn.

A

B

C

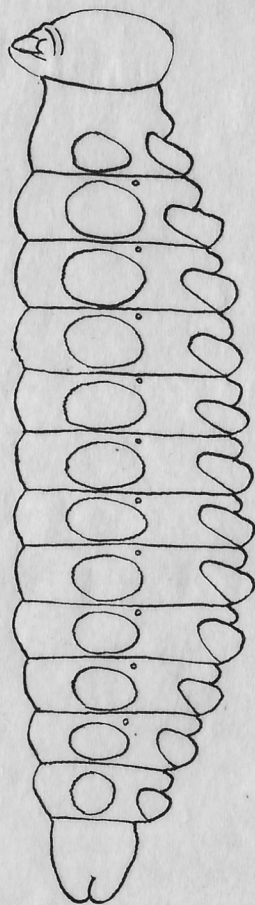
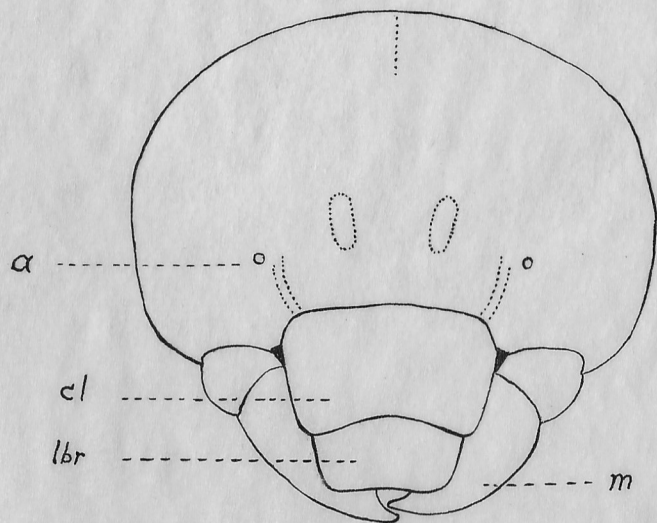
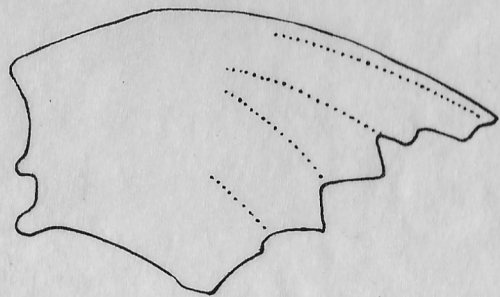
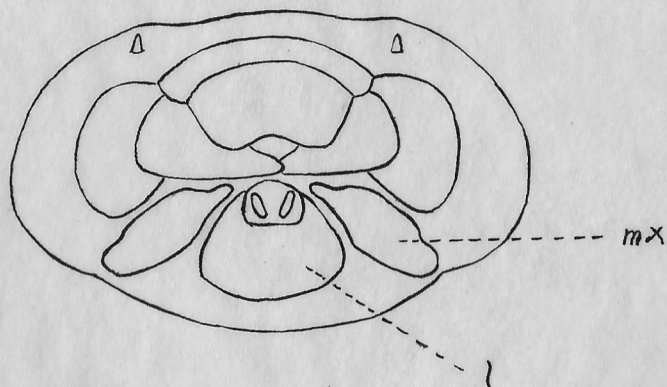

Abb. 2.

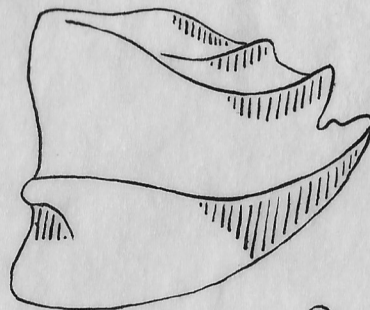
A

B

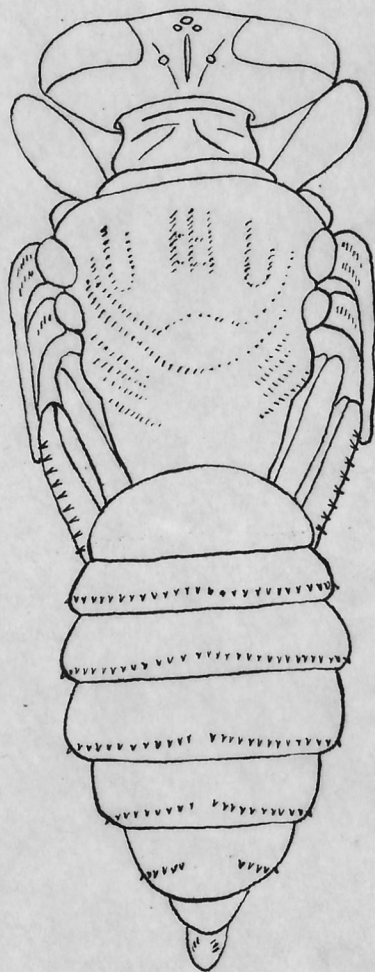
C

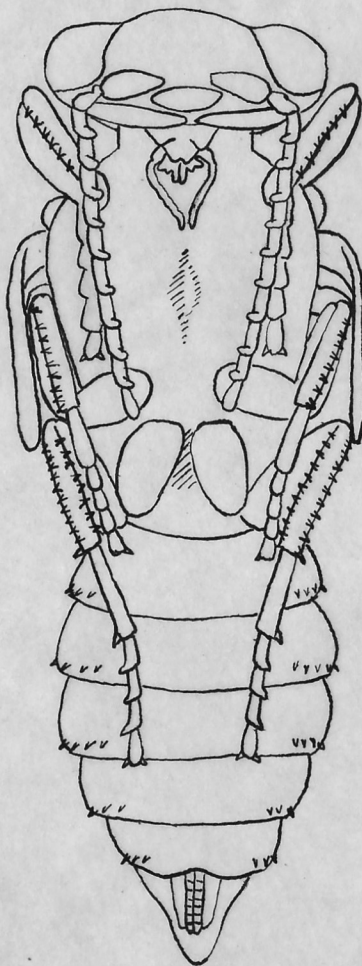
D

Astata minor Kohl.

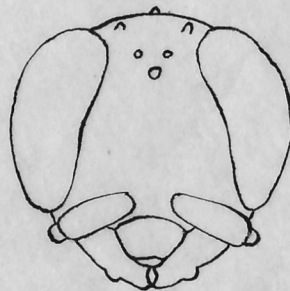
A

B

C

Astata minor KOHL

pupa.